

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Gyvybė daro meną

2012-03-09

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Menas

AUTORIUS: Kornelijus Platelis

DATA: 2012-03

Gyvybė daro meną

Kornelijus Platelis

Kornelijus Platelis kalbasi su muzikologijos profesoriumi Vytautu Landsbergiu „apie meną“.

K. P.: Esate sakęs, turėdamas omeny Čiurlionį, kad sąvoka menai Jums šiek tiek režiausį, kad menas iš esmės yra vienas, nesvarbu, kokiais pavidalais jis reiškiasi. Kaip įvardytumėte tą savybę, būdingą visiems meno kūriniais, kuri daiktams (garsų sekoms, tekstams) suteikia meno kūrinio statusą?

V. L.: Prisiminiau senus posmelius. Gal apie dualizmą.

Menas kai skauda
pro juodą spaudą
kreša ir limpa
kraujas ir limfa.

Menas kai lengva
mesti į langą
melsvą į saulę
paukščio apgaulę.

Žinoma, daiktams, garsams ir tekstams meno kūrinio statusą – sakyčiau, funkciją – suteikia dar daugiau kas, taip pat priėmėjas. Jis gali pamatyti arba išgirsti meną ir atsitiktiniuose dalykuose, kurie vis tiek yra žmogaus arba Dievo produktai. Sumindžiota skardinė, apdraskytas debesis. Visai nenumatyti kaip pranešimai, jie gali tokiais tapti. O ką žmogus tyčia daro kaip meną, tai jau tikriausi pranešimai. Viskas yra pranešimai, kažkada prieš 20 metų taip nušnekėjau PEN klubo kongrese. Gali būti ir specifiniai pranešimai – provokacijos, kaip Fluxus, arba džiaugsmo žaidimai nebūtinai scenoje. Gyvybė daro meną.

K. P.:Prisimenu tą PEN kongresą Vienoje 1991 metais, į kurią buvote kvieštas kaip Sąjūdžio Tarybos, o atvykote kaip Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas. Didelis sujudimas kilo. Bet grįžkime prie meno.

Kiemsargis, dirbantis savo darbą, sumindžiotą skardinę arba žmogus, išėjęs iš namų be skėčio, apdraskytą debesį nebūtinai traktuos kaip meno kūrinį. O tas, kuris panorės tai daryti, sąmoningai ar nesąmoningai įrašys juos į meno registrą, kuri jau būna susiformavęs iš visų kadaise regėtų-girdėtų kūrinių nuo seniausių laikų iki tos susidūrimo su objektu akimirkos ir kontempliuodamas pastarąjį panaudos turimą arsenalą.

Sutinku, kad gyvybė daro meną. Pirmiausia kūrėjas gyvai patiria tam tikrus dalykus, bet kurdamas pranešimą turi tą išgyvenimą numarinti, išaldyti medžiagoje – dažuose, natose, grafiniuose ženkluose ir pan. Jei jam pavyksta tai padaryti teisingai, priėmėjas tą pranešimą perskaito ir gyvai (nors galbūt ne lygiai taip pat kaip kūrėjas) išgyvena kūrinį. Gyvybė – tarytum menininko-suvokėjo komunikacijos alfa ir omega, bet ji neapčiuopiama. Ji – jausmas, apdraskytas debesis, kuris tuoj įgaus kitą pavidalą. Ji neturi kanono, ji gali viso labo atrodyti. Tad gal galėtume pranešimo tikslumą pavadinti ta savo ieškoma savybe, jeigu tai nekvepia nesveiku polinkiu kanonizuoti meną?

V. L.: Pranešimas yra neribotas, kadangi jo priėmėjas – jeigu tik atsiranda – auga, plinta, keičiasi. Ir vis ko nors iš to pranešimo sau gauna, priima. Kažkada skaičiau estetikos esė apie pranešėjus, nors juos vadino kitaip, būtent Didžiąja Brolija. Jos narių neskiria nei laikas, nei erdvė (Mocartas yra mūsų narys), jie iš karto atpažįsta – iš darbo – vieni kitus ir taip toliau. Tai meno mistika, kurios niekaip nekanonizuosi. Dalykas, kuris arba yra, arba jo nėra. Taigi ne tikslumas, o tikrumas. Man Čiurlionis yra tikras, nes jautė ir matė tikrai. Ir ėjo kaip pranešėjas (pranašas?) arba instruktorius. – Imkite, tikras dalykas, patys toliau atraskite. Beje, Mažvydas panašiais žodžiais pradeda savo knygą. Štai aš, broliai seserys – jums arba Dievui.

K. P.:Taip, tikrumas, ko gero, tinkamesnis žodis. Net galbūt labiau sutaikantis senąjį ir šiuolaikinį meną. Jūs čia minite senuosius kūrėjus. O kaip vertinate šiuolaikinį konceptualųjį meną, man regis, labiau besirūpinantį savo pranešimų tikslumu?

V. L.:Brolijai priklauso ne vien senieji, bet ir dabartiniai kai kurie, ir būsimieji – dar negimę, jei užaugs kaip tiesos (pra)nešėjai. Eis, pavyzdžiui, su žvake rankoje ir žiūrės į jos liepsną, ne į apsvilusius drugelius. O laikui pasibaigus, anot Marcelijaus – į visuotinį narių susirinkimą.

Apie konceptualųjį meną kiekybiškai, tad išsamiai, neišmanau; bet susidariau apie tai savo koncepciją. Pašvietė kažkada kokybiškai lenkų kolega ir bičiulis Kšyštofas (rzs) Droba, prašė apie konceptualizmą kaip virėjos knygą (nebūtinai „Kucharka Litewska“): nieko negaliu realizuoti, bet kaip malonu skaityti! Dar prieš tai – Fluxus, paprastų veiksmų ir idėjų apie veiksmus žaismė. Parašiau ir aš Jurgiui instrukciją-partitūrą: „Eik paskui upę“. Partitūros rašomos natomis, tai irgi konceptualizmas. Vienas kitas paskaito tiesiai. Ir Čiurlionio paveikslai – provokacija, konceptualusis menas. Tikslas – užkabinti, įvelti, o ne tikslumo kankinystės vinį įkalti.

K. P.: Ar Jurgis Mačiūnas kaip nors tą partitūrą realizavo? Jūs pats, ko gero, bent jau mano požiūriu, taip. Vėliau, politikoje, tikrai gal ne paskui upę eidamas, o paskui menką drėgmę, ardančią sovietinės santvarkos mūrą ir atveriančią kelią upei su visomis jos žuvimis ir nepatyrusiais plaukikais.

V. L.: Upė yra rimtas dalykas. Konceptualūs požiūriai (amžinas Fluxus) numato, kaip ana partitūra, ne tik tapnojimą upės krantu nuolankiai jūrų-vandenynų-begalybės link, bet ir įsijautimą, kaip tai būtų. Nepamirškim „Virėjos knygos“. Bristi skersai arba eiti maištingai prieš upę būtų nenatūralu, išsidirbinėjimas. Žuvys tam nepritartų. Man yra tekę ne tik sakyti pamokslą žuvims, bet ir pasiklausyti, ką jos mąsto. Sako, kad eiti reikia. O anoje ėjimo partitūroje yra ir tęsinys – ką siūloma daryti sutikus paukštį, debesį arba radus negyvą žuvį. Tai reiškia, kad galima (leidžiama) elgtis ir visai kitaip arba, galų gale, liautis elgusis, ką mes visi ir padarysime.

K. P.: Senovės graikai valstybės valdymą, politiką taip pat laikė menu, labiau siedami jį su gebėjimu įtikinti, iškalba, retorika, taigi su mūzos Kaliopės, kuriai dar teko globoti epinę poeziją (nežinia, ar Platonas ir epinius poetus norėjo išstremti iš savo Valstybės), globojama sritimi. Ar išvelgiate meno apraiškų šiuolaikinės Lietuvos Respublikos valdyme? O Europos Parlamente?

V. L.: Manau ir ne kartą esu sakęs, kad politika – kultūros dalis. Menkos kultūros žmonės daro prastą, primityvią, vulgarią politiką. Politika kaip menas – tai bendrumo, įtikinimo, sutelkimo menas (kai reikia demosio įgaliojimų) – čia man irgi aišku. Yra dalykų ryšys, o gal ir tapatybė. Kaliopė su Melpomene eina ratelio ir esmingai dalyvauja kurdamos objektą (valdą) istorijos mūzai – koks ten jos vardas?

Pabaigai dar posmelis. Pusantra iš 2010 metų.

Iš nevilties jis
krėsdavo juokus.
Iš pasiutimo
mylėjo tėvynę.
Tu visai nežinotum –
jei nedainuotum –
kas pasaulio širdy.